

Natalia PROCOP

doctor în studiul artelor și culturologie

Universitatea de Stat din Moldova / Academia de Științe a Moldovei

Doctor in the Study of Arts and Culturology

State University of Moldova / Academy of Sciences of Moldova

E-mail: natali_procop@mail.ru

TENDINȚELE EVOLUȚIEI ARTELOR PLASTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA¹*Trends in the evolution of fine arts in the Republic of Moldova*

Summary. In the ninth decade of the twentieth century, with the opening of the country's borders, artists gained the opportunity to communicate with creators all around the world. During this period, in the field of arts, there was a tendency towards freedom expressed through experiments in the technique of execution, the diversity of the approached theme, etc. We may notice stylistic changes in all genres of fine and decorative arts. Fine artists in the Republic of Moldova try to get closer to European art, while keeping their own national coloring.

Keywords: textile art, tapestry, kerchief, clothing design, ceramics, artistic leather processing, metal art, sculpture, painting.

Odată cu proclamarea independenței și deschiderea hotarelor țării, artiștii plastici au avut posibilitatea să comunice cu creatorii din întreaga lume. O importanță deosebită a avut-o colaborarea cu plasticienii din România. Inaugurată în 1990 și numărând deja douăzeci și una de ediții, expoziția-concurs de artă plastică contemporană „Saloanele Moldovei” Chișinău–Bacău rămâne a fi și astăzi unul dintre cele mai semnificative evenimente culturale din domeniu. Un alt imbold pentru creativitate a constituit revenirea absolvenților din instituțiile superioare de învățământ artistic din Tallinn, Sankt Petersburg, Moscova, Odessa, Iași, Budapesta ș.a. Tinerii artiști au revenit în țară cu viziuni noi, schimbând spectrul valorilor culturale, sincronizând cu înnoirile postmoderniste.

În această perioadă își încep activitatea Grupul „Fantom”², Grupul „Zece”, ai căror membri sunt în căutarea noilor modalități de exprimare. Ei renunță la realismul poetic în favoarea celui psihic, utilizând arta nonfigurativă³. Printre organizațiile care își desfășoară activitatea în domeniul artelor plastice sunt: Uniunea Artiștilor Plastici, Centrul pentru Artă Contemporană „KSA:K”, Asociația pictorilor tineri „Oberliht”, Centrul Cultural „ARTELIT”, Centrul de Artă „Amprente” etc. Muzeul Național de Artă al Moldovei, dar și UAP organizează anual zeci de expoziții personale și de grup cu participarea artiștilor plastici din republică și de peste hotare. Printre expozițiile anuale de o însemnătate deosebită putem menționa „Saloanele de primăvară”, „Noi, tineretul creator”, „Autumnala”. Tradiționale au devenit deja Bienala internațională de pictură, Bienala internațională de artă decorativă și Bienala de gravură. În scopul popularizării artelor vizuale, au loc vernisări și la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul de Istorie a Orașului Chișinău, Filarmonica Națională „S. Lunchevici”, Academia de Științe a Moldovei, Sala cu Orgă etc. O contribuție considerabilă în procesul colaborării artiștilor plastici o au și

¹ Studiul este realizat în cadrul Programului de Stat 20.80009.16.06.19. A „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”, USM.

² L. Dragnev, *Grupul artistic „FANTOM”: reprezentarea subiectivă a obiectului real*, in: ARTA, 2014, nr. 1, p. 125-136.

³ L. Toma, *Procesul artistic în Republica Moldova. Pictură. Sculptură. Grafică (1940–2000)*, Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2018, p. 160.

taberele de creație. Anual, aici se desfășoară evenimente cu participare internațională: Tabăra de Creație „CarbonArt”, Tabăra de artă textilă „ArtTEXTIL”, Tabăra de creație la Cimișlia, Tabăra Internațională „Fata Morgana” etc.

Evoluția fenomenului artistic din ultimii 30 de ani se datorează inclusiv promovării acestuia în mass-media. Emisiunile TV de la postul național Teleradio-Moldova „Artelier” și „Cultura azi” (producător Nelly Canțer), „Purtătorii de cultură” (producător Diana Pidghirni) informează populația prin intermediul emisiunilor despre activitatea artiștilor plastici și despre evenimentele culturale. O contribuție esențială în acest sens o au revistele și ziarele de profil: Revista de știință și inovare „AKADEMOS”, „ARTA. Seria arte vizuale”, „DIALOGICA. Revistă de studii culturale și literatură”, Revista „Limba română”, Revista „Moldova”, „Atelier”, ziarul „Literatura și Artă” ș.a. Fenomenul artistic este cunoscut și grație implicării cercetătorilor științifici, a criticilor de artă, care au urmărit și au descris evoluția artelor plastice din Republica Moldova. Menționăm nume, precum T. Stavilă, Ludmila Toma, E. Statnii, C. I. Ciobanu, C. Spînu, Ana Simac, Eleonora Brigalda, Liliana Condraticova, Rodica Ursachi, V. Bulat, Georgeta Fondos, Victoria Rocaciuc, Irina Filip, Natalia Procop, Elena Musteață, Lilia Dragnev ș.a.

O importanță majoră la formarea școlii locale de arte plastice o au instituțiile de învățământ artistic: Școala de arte plastice „A. Sciusev”, Liceul academic de arte plastice „I. Vieru”, Colegiul Republican de Arte Plastice „Al. Plămădeală”, instituțiile superioare de învățământ ca Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice și Universitatea Tehnică a Moldovei.

Arta decorativă din ultimele trei decenii se caracterizează prin diversitate stilistică, libertate în alegerea temelor, înclinație spre experiment și tehnici noi. La începutul deceniului al nouălea, își continuă activitatea artiștii plastici consacrați în **arta textilă** (tapiserie, batic) ca: Elena Rotaru, Maria Saca-Răcilă, Silvia Vranceanu, Carmela Golovinova, Ludmila Goloseeva, Valeriu și Anaid Kulicenko, Anatol Klimov, Valentina Bodrova, Vladimir Avruțevici, precum și tinerii absolvenți ai instituțiilor superioare de profil din marile centre culturale Sankt Petersburg, Moscova, Tallinn, Riga, Lvov, Budapesta ș.a.: Andrei Negură, Alexandr și Olga Drobaha, Irina Șuh, Natalia Poian-Ciornaia, Vasile Grama, Veaceslav Damir, Vasile Ivanciuc, Ludmila Șevcenco, Iurie Baba ș.a. Aceștia le reușește să reprezinte cu succes școala națională în domeniul artelor textile. Totodată, în perioada deceniului al nouălea al secolului al XX-lea începe să se afirme generația nouă de artiști, școliți la universitățile din Chișinău: Dmitri Harin, Alla Uvarova, Ecaterina Ajder, Tatiana Trofimov, Elvira Cemortan-Voloșin, Florentin Leancă, Igor Svernei, Iurie Lupu, Irina Leahu, Veronica Tarasenco ș.a.

Arta textilă din perioada anilor 1990 și 2020 a evoluat ca formă, dimensiune și conținut. Dacă la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90 tapiserii continuă să realizeze lucrări monumentale (*Dimineața* (1990) A. Negură, *Aripa* (1992) S. Vranceanu, *Compoziție* (1998) E. Rotaru, *Tam-tam* (1990) Ludmila Goloseeva), spre mijlocul anilor '90 se pune accent pe crearea tapiseriei miniaturale (*Vaza cu flori*, *Compoziție*, *Peisaj* (1993) M. Saca-Răcilă, *Flori nocturne* (1995) V. Bodrova, *Dispoziție* (1998) A. Klimov ș.a.). Tot în această perioadă apar tapiserii camerale prinse în rame, similar lucrărilor de șevalet. Trecerea la formele mai mici și renunțarea la lucrările monumentale au fost dictate de lipsa comenzilor de stat pentru tapiseriile care aveau menirea de a decora edificii publice în perioada anilor 1970.

Compozițiile tradiționale bidimensionale sunt completate cu cele tridimensionale⁴. De menționat sunt seriile *Cetăți* (1990, 1995, tapiserie) A. Negură, *Spirala* (1999, tapiserie) L. Șevcenco, *Tunica* (1999, batic), *Oraș – 3* (1999, batic) T. Trofimov, *Meditație* (2000, tapiserie) L. Goloseeva ș.a. O trăsătură specifică a artelor plastice și decorative din perioada aceasta este renunțarea la compozițiile figurative în favoarea celor abstracte. Autorii lucrează în vederea diversificării compozițiilor, utilizării noilor materiale textile și inovațiilor tehnice⁵. Ca urmare, devine prioritară alternanța formelor, facturilor, abilitatea și sensibilitatea în alegerea cromaticii etc. Tot

⁴ A. Simac, *Tapiseria contemporană din Republica Moldova*, Chișinău: Știința, 2001, p. 60-61.

⁵ *Ibidem*, p. 53.

mai mult este utilizat limbajul plastic abstract în lucrări ca: *Impresii* (1991, batic), *Compoziție* (1998, batic), *Compoziție* (2000, batic) de V. Damir, *Compoziție roz*, *Elefantul la adăpat* (1992, batic), *Alcor* (1993, batic), *Pronostic*, *Jocuri albe* (2001, batic), *Perlă* (2007, batic), *Podul de aur* (2009, batic) de A. Drobaha, *Discuție în noapte* (1993, tapiserie) de L. Șevcenco, *Compoziție*, *Lumina îndepărtată* (1998, tapiserie), *Meditație* (1999, tapiserie) de L. Goloseeva, *Compoziție* (1998, tapiserie) de E. Rotaru, *Compoziție* (1998, batic) de D. Harin, *Hotarul luminii*, *Aripa timpului* (1998, batic), *Corabia visurilor* (2001, batic), *Aisbergul floral* (2002, batic) de A. Uvarova, *Nocturnă* (1998, batic) de V. Grama, *Divergență* (1999, tapiserie) de V. și A. Kulicenko, *Berlin 99 Fall* (1999, batic) de I. Baba, *Pătrat* (2003, tapiserie) de O. Arbuz, *Metamorfoze* (2005, tapiserie) de E. Cemortan-Voloșin, *Compoziție* (2008, batic) de F. Leancă, *Povești adevărate* (2012, tapiserie) de I. Lupu ș.a.

La începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea, în domeniul tapiseriei și a baticului, pe lângă stil, tehnologie și dimensiuni, se diversifică și tematica lucrărilor. În utilizarea paletelor țesăturilor sau a ceramicii populare se dă prioritate temelor folclorice, inspirate din legende, doine și balade populare: *Doină* (1990, tapiserie) de M. Saca-Răcilă; *Dans, Doi, Pe verde* (1992, tapiserie) de Silvia Vrânceanu; *Lie-Ciocârlie* (1992, tapiserie), *Tripoliana* (2008, tapiserie) de E. Ajder; *Meșterul Manole*, *Binecuvântare*, *Colind* (2000, tapiserie) de A. Negură; *Motiv folcloric* (1995, tapiserie) de L. Șevcenco; *Amintiri* (2005, batic) de A. Uvarova; *Covor* (2012, batic) de F. Leancă; *Moștenire* (2018, tapiserie) de L. Furduliu ș.a. La fel ca și în celelalte genuri ale artelor plastice, sunt preferate subiectele mitologice: *Icar* (1992, tapiserie) de S. Vrânceanu, *Icar* (1995, tapiserie) de V. Bodrova, *Răpirea Europei* (1996, tapiserie) de V. și A. Kulicenko, *Răpirea Europei* (2011, batic) de L. Șevcenco, precum și teme istorice: *Frescă veche* (1990, tapiserie) de S. Vrânceanu, *Vodă* (1990, tapiserie) de M. Saca-Răcilă ș.a. Rămâne încă interesul pentru genurile peisajului și ale naturii statice. Printre lucrările de artă textilă ce evocă peisajul, sunt: *Plai* (1990, tapiserie) de F. Baltă-Savițchi, *Lie-Ciocârlie* (1992, tapiserie) de E. Ajder, *Oraș de aur* (1997, batic) de I. Baba, *Seara* (1998, tapiserie) de A. Klimov, *Luna florilor* (1998, tapiserie) de V. Grama, *Pădure* (2005, tapiserie) de O. Roșca, *Cimitir sătesc* (2007, batic) de I. Șuh, *Sfatul păsărilor* (2007, batic) de Teodor Buzu, *Pădurea umbrelor ascunse* (2008, tapiserie) de I. Maximciuk, *La plimbare* (2009, tapiserie), *Frumusețea va salva lumea* (2011, tapiserie), *Toamna neuitată* (2011, tapiserie) de C. Golovina, *Ghîmpi* (2009, batic), *Oraș în toamnă* (2010, batic) de L. Șevcenco, *Peisaj rural* (2009, batic) de V. Ivanciuc, *Amurg* (2012, batic) de V. Ivanciuc, *Sărbătoare* (2016, batic) de F. Leancă ș.a. Naturile statice sunt ceva mai puține: *Buchetul* (1991, batic), *Lumina primăverii*, *August* (2000, batic), *Devenire* (2016, batic) de V. Grama, *Flori nocturne* (1995, tapiserie) de V. Bodrova, *Amintiri*, *In memoriam* (2005, batic) de A. Uvarova, *Pianii natiurmort* (2010, batic) de L. Șevcenco ș.a.

În primele decenii ale secolului al XXI-lea, se impun cu lucrări interesante artiști tineri ca: Luminița Mihailenco *Ritmuri gotice* (2005, tapiserie), Olga Gureu *Reminescențe* (2008, tapiserie), Iarîna Savițkaia *Compoziție I* (2009, tapiserie), Natalia Procop *We* (2011, batic), *Adiere V*, *Adiere VI* (2013, batic), *Adiere VII* (2018, batik), Irina Burlaca *Pomul vieții* (2012, tapiserie), *Drăgaica* (2016, tapiserie), Lucia Domentii-Boldescu *Seara la porțiță* (2009, tapiserie), *Sfinții Împărați Constantin și Elena* (2011, tapiserie), Elena Chirvasa *Compoziție* (2009, tapiserie), *Ritmuri nocturne* (2012, tapiserie), Olesea Șibaev *Povestea* (2009, batic), *Femeie* (2017, batic), Iurie Maximciuk *Pădurea umbrelor ascunse* (2008, tapiserie), Corina Atamaniuc *Natură statică* (2011, tapiserie), Valentina Iachim *Decembrie* (2011, tapiserie), Victoria Scifos *Dor* (2015, tapiserie), Iulia Șustova *Labradet* (2016, tapiserie), Antonina Gurețkaia *Tradiții spontane* (2016, tapiserie), Daniela Roșca-Ceban *Inspirații etnice* (2017, batic), Antonina Cebotari *Ecouri* (2018, tapiserie) ș.a.

Continuă să evolueze și să se diversifice domeniul designului vestimentar. La începutul deceniului al IX-lea, colecțiile erau prezentate de modelele Teatrului de Modă *Prestige* din Chișinău în timpul concertelor de muzică de estradă, în sala Palatului Național⁶. Mai târziu, începând cu anul 2001, la inițiativa stilistei Valentina Radcenco, în scopul implementării creativității, aspirațiilor și abilităților tinerilor designeri, studenților și absolvenților din țară și de peste hotare, dar și în vederea prezentării colecțiilor industriale locale și a colecțiilor din străinătate, este fondat festiva-

⁶ N. Procop, *Batikul din Moldova*, Chișinău: Balacron, 2017, p. 67.

lul-concurs „ArtPodium”. Acesta se desfășoară anual până în anul 2017 în pavilionul MoldExpo. În cadrul evenimentelor de acolo, și-au prezentat colecțiile cunoscuții designeri din țară și de peste hotare: Olga Osoianu, Olga Drobaha, Angela Doina-Bezuțchi, Ala Lupu-Leancă, Georgeta Mir, Vasile Vozian, Andrei Bartnev (Federația Rusă), Ruslan Hvastov (Ucraina) ș.a., s-au afirmat tinerele talente: Ludmila Starojuc, Anjelica Severin, Elena Zbârnea, Evgheni Hodorojcov, Alina Bradu ș.a. Designerii au avut posibilitatea de a-și prezenta colecțiile de modă și la UAP, fiind vorba de: Laima Goda *Vânturi argintate*, Elena Secrier *Smog*, Lilia Răcilă *Nereide maritime*, Violeta Buga model vestimentar *Miracol*, Angela Doina-Bezuțchi model vestimentar *Ironie* (1998)⁷ Olga Ivanciuc *Preistorie* (2007), *Respirația munților* (2009), Ala Lupu-Leancă seria de modele *Retro-fleur* (2009, 2011), *Agonie* (2016), Natalia Poian-Ciornaia modelul *Toamnă. Iarnă* (2009), Angela Doina-Bezuțchi *Military chic* (2008), *Ritmuri urbane* (2011), *Iarna Elegie* (2016), *Versiuni ale denimului* (2018) ș.a.

Arta ceramicii din deceniul al nouălea al secolului al XX-lea a evoluat sub diferite aspecte, de la variațiile stilistice și înnoirea tehnicilor de lucru la înmulțirea materialelor utilizate. Artiștii își schimbă viziunile asupra formelor și uzului produsului finit. Alături de artiștii care au activat în perioada precedentă, ca Nicolae Coțofan, Brunhilda Epelbaum-Marcenco, Reta Chiperi, Mihai Grati, Tamara Grecu, lucrează tinerii creatori, absolvenți ai marilor centre culturale, precum: Svetlana Pasecinaia, Vlad Bolboceanu, Iurie Platon, Elena Mogorean, Gheorghe Postovanu, Octavian Romanescu, Ștefan Pavlov. Către sfârșitul deceniului, se încadrează absolvenții instituțiilor din Chișinău: Valeriu Vănaș, Irina Filip, Tatiana Vatavu, Iurie Cebotari ș.a.

În seria farfurii decorative, ceramistul Nicolae Coțofan, devotat șamotei, trece accentul de pe ideea de obiect utilitar pe concept în lucrări ca: *Platou decorativ* (1997, 1998, email, șamotă), *Farfurie decorativă* (2000, 2003), *Vas decorativ. Burlui* (2001, 2002) *Farfurie decorativă* (2004, 2005, 2011, șamotă pictată) ș.a.⁸ Artistul exersează asupra decorului grafic. Ceramista Reta Chiperi recurge la stilizări decorative ale motivelor, mizând pe formă și, mai puțin, pe culoare. Autoarea exersează pe panourile decorative stilizarea elementelor avimorfe și fitomorfe: *Păsări* 1997, *Flori* 1998, *Cucuvele* 2000, *Cocoșul* 2000, *Doi cocoși* 2000, *Freamăt de codru* 2001 ș.a. La fel ca și Nicolae Coțofan, Reta Chiperi execută și ceramică uzuală, cum sunt burluiele cu seturi de câni etc.

Tinerii ceramiști intră în spațiul artistic din Republica Moldova cu un suflu nou, renunțând la decorul realist, dându-le prioritate structurilor oferite de materialul utilizat și motivelor grafice abstracte⁹. Artiștii tineri contribuie la valorificarea tradițiilor ceramicii locale. Exemplu pot servi Iurie Platon cu lucrările *Păsări* (1990, șamotă), *Neolitic* (1992, șamotă), *Cucuteneancă* (1992, șamotă), Elena Mogorean cu *Matriarhat* (1992, șamotă) ș.a. Iurie Platon creează forme inedite de vase decorative. Autorul evocă valorile arhaice prin intermediul gamei cromatice de nuanțe închise și a suprafeței poroase cu structuri și fakturi naturale¹⁰. În lucrările sale, autorul minimalizează importanța decorului, dând prioritate structurii materialului și formei. Tematica folclorului este dezvoltată și de Oleg Dobrovolschi în lucrările de ceramică: *Izvoare* (2007, șamotă, oxizi, smalt, t. m.) ș.a. Contribuția artistului plastic Vlad Bolboceanu la evoluția genului este substanțială. La fel ca Iurie Platon, Vlad Bolboceanu, în calitate de lector universitar, formează generații de artiști. Ceramica plasticianului se deosebește prin compoziții inedite, simple, mizând pe vibrația facturilor în relief și pe cromatica redusă, apropiată de culorile din natură. Printre lucrările sale putem menționa compoziția *Fabule, De profundis (II)* (1993, porțelan), *Necuvântătoarele* (1994, porțelan), *Cina cea de taină* (1996, porțelan) ș.a. În lucrarea *Necuvântătoarele* artistul alege să transfigureze forma.

În anii 2000 activează câteva generații de tineri de formație locală: Svetlana Șugjda, Oleg Dobrovolschi, Tatiana Palamarciuc, Dorina Jereghe-Tihonciuc, Inga Edu-Tomaș, Olga Roșca,

⁷ *Dialog*. Primul concurs internațional de artă textilă – decorativă „Dialog – 98”, Chișinău: ARC, 1998.

⁸ T. Braga, *Nicolae Coțofan – un creator al sintezelor în arta ceramicii contemporane*, in: Akademos, nr. 2(25), iunie 2012, p. 154-156.

⁹ I. Lavrente, *Ceramica moldovenească, o artă de tradiție*, in: Akademos, nr. 1(20), martie 2011, p. 154.

¹⁰ *Ibidem*, p. 156.

Elena Frunze, Mariana Carp, Tatiana Jabinschi ș.a. O trăsătură distinctivă pentru ceramica de la începutul secolului al XXI-lea din Republica Moldova este experimentarea diverselor tehnici de decor. Astfel, ceramica axată tradițional pe diversitatea formelor, se apropie de tehnicile picturii. O altă trăsătură specifică ceramicii postmoderne este apropierea de sculptură.

În domeniul prelucrării artistice a **sticlei** activează Mihai Grati, Virgil Tecuci, Victor Savca. Artiștii sunt marcați de tema trecerii timpului, reflectată în lucrările *Compoziție decorativă* 1991, *Trezire* (1993) de Mihail Gratii, *Avânt* (1995), *Rezistență* (1997) de Victor Savca. În lucrările sale *Ancestrală* (2012, șamotă, t. m.), *Arsice Marinărești* (2016, sticlă, piatră, t. m.) ș.a., Virgil Tecuci insistă pe menținerea transparenței sticlei, apelând la diverse materiale și tehnici.

Prelucrarea artistică a **pielii** este profesată de Ecaterina Peicev care se afirmă prin lucrările *Noapte* (2009), *Fereastră* (2012), *Floarea soarelui* (2016), *Buchet* (2018) ș.a. Artista pledează pentru tehnica pielii în relief, de culori naturale, accentuând centrul compozițional cu pigmenți de nuanțe naturale. Compozițiile E. Peicev denotă tonalități arhaice, sugerate de gama cromatică și de materialul utilizat. În panourile sale, artista reprezintă preponderent motivele fitomorfe.

În domeniul artei **metalului** profesează un număr restrâns de artiști. Rămân fideli genului de artă plasticienii: Vladimir Cantor, Simion Odainic, Gheorghe Cojușnean, Vasile Șochin, Iuri Terehov, Olga Tiron. Dacă Vasile Șochin ține cont de funcționalitatea lucrărilor realizate cu utilizarea tehnicilor tradiționale *Cupă pentru vin* (2010 argint, smarald, jasp, forjare, ștemuire, filigran), *Cupă decorativă* (2012, argint, argint nichelat, cupru, t. m.), *Ou pascal* (2016, argint, cupru, alpaca, forjare), atunci Vladimir Cantor pledează pentru aspectul decorativ, pus în valoare cu ajutorul tehnicilor de lucru și materialelor combinate în lucrările *Samovar* (metal, t. clasică), *Cozel* (2016, sticlă, metal, t. m.). O abordare deosebită o are Gheorghe Cojușnean în setul *Moldova* (1990, colier și pandantiv, fildeș, fier, inserție de cuarț fațetat). Lucrarea reprezintă capul stilizat al taurului prezent pe stema Republicii Moldova, având în calitate de cercei simbolurile etnografice luna și soarele¹¹. Lucrarea *Așteptare* (2010) este executată în fier forjat. La fel, în domeniul metalului uzual și-au continuat activitatea artiștii Simion Odainic și Iuri Terehov, practicând arta heraldicii (medalii, insigne etc.). Domeniul prelucrării artistice a metalului este practicat, în anii 2000, și de generația tânără reprezentată de Anatol Railean *Vis* (2016, metal, lemn, t. m.), *Ecou medieval* (2018, metal, t. m.), Eric Perjovschi *Anotimpuri* (2016, metal, ceramică, sticlă), *16 Dorințe* (ceramică, metal, argilă, t. m.), Natalia Vavilina *Pendantiv* (2017, bijuterie, argint, agat) ș.a.

În domeniul **sculpturii** artiștii plastici realizează atât lucrări de dimensiuni mari, cât și de plastică mică, compozițiile evoluând sub aspect stilistic. Sculptorii școlii în marele centre culturale tratează filosofic subiectele lor, apelând deseori la metafore. O trăsătură specifică perioadei anilor 1990 și 2020 sunt compozițiile stilizate, simbolice, cel mai adesea cu conotații abstracte. În această perioadă activează artiștii plastici: Iurie Canașin, Constantin C. Constantinov, Tudor Cataraga, Ion Zderciuc, Dumitru Verdianu, Grigore Sultan, Mihai Damian, Ioan Grecu, Ion Boloacan, Parascovia Popa-Donoi, Valentin Vârtosu, Victor Macovei ș.a. Apar compoziții de gen realizate de Vladislav Șevcenco *Trei țărani împingând un car* (1991, bronz), *La pescuit* (1991, bronz), *Sculptorul* (1991, bronz), Dumitru Verdianu *Autoportret cu muză* (1992, șamotă) și Constantin C. Constantinov *Prețuitorii de artă* (1999, bronz). Sunt practicate sculpturi cu reprezentarea chipului oamenilor de cultură, cum sunt cele create de Iurie Canașin *Pictorul Glebus Sainciuc* (1992, ghips), *Alexe Mateevici* (1996, bronz), *Pictorul Ion Jumati* (1996, bronz), de Dumitru Verdianu *Ion Creangă* (1990, granit), *Brâncuși* (2004, bronz, lemn, piatră), *Omagiu lui Barbu Lăutaru* (2001, bronz, marmură). Pe un alt palier tematic, al compozițiilor alegorice, se afirmă sculptorii Ion Zderciuc cu *Liniște* (1994, marmură), Iurie Canașin cu *Recviem dragostei* (1997, bronz, granit), Constantin C. Constantinov cu *Toamna* (2000, bronz) și Gheorghe Postovanu cu *Ștefan cel Mare* (2002, bronz). Un subiect actual prezintă teme inspirate din ceramica Cucuteni-Tripolie pentru Tudor Cataraga *Arheologie I* (1992, bronz, gresie), *Penelopa* (1990, bronz), *Penelopa* (1991, lemn), *Semn arhaic* (1991, metal) etc. Elogiul femeii îl fac lucrările lui Ioan Grecu: *Grație*

¹¹ L. Condraticova, *Prelucrarea artistică a metalelor din RSS Moldovenească și Republica Moldova: nume uitare sau mai puțin știute*, in: Akademos, nr. 1, 2021, p. 146-152.

I (1991, bronz, granit), *Grație III* (1992, bronz, granit), *Cea deplină* (1992, bronz, granit), cvadripticul *Capriciul muzei, Capriciul adoratei, Capriciul amantei, Capriciul înșelatei*, Grigore Sultănuț *Pastorală* (1996, lemn), Ion Zderciuc *Maternitate* (1992, teracotă), Ion Bolocan *Domnișoară din Chișinău* (1993, bronz, granit), *Blonda* (1997, bronz, granit), *Cădere în spațiu* (1993, bronz, lemn), Ion Guțu *Așteptare* (1997, bronz) etc. O mare însemnătate în susținerea genului sculpturii o au taberele de creație în domeniul: Tabăra organizată de UTM (2007), Tabăra de creație din s. Parcova, Edineț (2010), Tabăra Internațională de Sculptură de la Ungheni (2012).

În domeniul **graficii** de șevalet, la fel ca și în celelalte genuri artistice, se diversifică tematica, aceasta fiind influențată de multitudinea de stiluri postmoderne. Variate sunt mijloacele plastice, experimentele și tehnicile mixte. Artiștilor plastici din vechea generație, precum Valentin Coreachin, Vasile Cojocaru, Ion Vatamanița, Ion Tăbîrța, Ilia Bogdesco, Filimon Hămuraru ș.a. li se alătură tinerii graficieni Natalia Coreachina, Vladimir Melnic, Nina Danilenco, Victor Cuzmenco, Roman Cuțuuba, Igor Liberman, Simion Gamurari, Arcadie Antoseac, Eudochia Zavtur, Simion Zamșa, Elena Caracențeva, Valeriu Herța, Tudor Fabian, Vasile Sitari, Alexandru Ermurache ș.a.

Grafica de carte se schimbă sub influența trecerii producției de carte de la un sistem strict planificat la unul comercial liber. Dar, mai cu seamă, artiștii plastici migrează de la tehnicile clasice spre grafica de calculator¹². În perioada vizată, activează două generații de artiști: graficienii consacrați ca Isai Cîrmu, Alexei Colîbneac, Filimon Hămuraru, Lică Sainciuc, Emil Childescu, Anatoli Smîșleav, Ion Severin, Dumitru Savastin, Mihai Brunea, Vasile Movileanu ș.a. și cei tineri, precum Simion Zamșa, Eudochia Zavtur, I. Coman, Alexandru Macovei, V. Coroban, Oleg Cojocaru, Ion Moraru, E. Leșcu, Violeta Zăbulica-Diordiev ș.a.

Pictura de șevalet din deceniul al nouălea se caracterizează prin sincronizarea cu tendințele esteticii postmoderne. Călătorind peste hotare, artiștii plastici autohtoni își doresc apropierea de arta europeană, astfel ajungând la realizarea unor compoziții nonfigurative, cum o face Andrei Sârbu cu *Cerul înstelat* (1991), *Ușă* (1996), *Zid I-II* (1999), Mihai Țăruș – cu *Forme în zbor* (1995), Dumitru Bolboceanu – cu *Margine de sat, Miriște* (1990), *Reflectări* (1991), Gheorghe Vasilev – cu *Nașterea culorilor* (1990), Ilie Cojocaru – cu *Suprapoziționări* (2000) ș.a. Tendințe fotorealiste ale artei conceptuale se găsesc la Valentina Rusu-Ciobanu, Andrei Sârbu, Natalia Ciornaia; elemente ale postimpresionismului și abstracționismului – la Andrei Mudrea, Mihai Țăruș, Iurie Platon, Dumitru Bolboceanu, Tudor Zbârnea, Anatol Danilișin, Veaceslav Fisticănu, Florina Breazu, Angela Candu; expresionismul – la Sergiu Galben, Ion Morărescu, Valentina Bobcova, Ludmila Țonceva, Inesa Țîpina, Ghenadie Jalbă, Lidia Mudrac, iar cele suprarealiste și simboliste – la Iurie Matei ș.a.¹³

Artiștii plastici sunt în permanentă căutare, încercând să-și găsească propriul stil. În perioada vizată își continuă activitatea artiștii plastici afirmați în deceniile anterioare, ca V. Rusu-Ciobanu, E. Romanescu, A. Zevin, S. Cuciuc, V. Cojocaru, E. Bontea, Gh. Munteanu, M. Petric, D. Peicev, O. Orlova, I. Serbinov, I. Chitoroagă, V. Hristov, V. Palamarciuc, V. Cuzmenco, A. Sârbu, A. Mudrea, S. Babiuc, M. Țăruș, Gh. Oprea ș.a.

Andrei Sârbu exprimă motivul gutuiei, fructul Afroditei din mitologia greacă, simbol al iubirii și rodniciei în forme geometrice statice. Pictorul Andrei Mudrea își inspiră subiectele din Noul și Vechiul Testament, din patrimoniul cultural al Moldovei medievale. Treptat, autorul trece la abstracționism, punând accent pe gama cromatică și pe factură. Vladimir Palamarciuc pledează pentru compoziții tematice cu elemente etnografice: Pomul vieții, Soarele, Luna, Păsările etc. Graficianul Victor Cuzmenco, adeptul picturii ontologice, caută în tehnica picturii expresia formelor geometrice, utilizând liniile pentru accentuarea conceptului lucrării. Petru Jireghea abordează cu preponderență peisajele bisericești, realizate în alb, utilizând tehnici de autor în accentuarea suprafețelor facturate. Tudor Zbârnea realizează o serie de lucrări cu simboluri inspirate

¹² E. Musteață, *Ilustrația de carte națională din a doua jumătate a secolului al XX-lea: procedee tehnice și valențe artistice*, in: Dialogica, revista de studii culturale și literatură, nr. 1, 2021, p. 82.

¹³ R. Ursachi, *Confluente ale tendințelor stilistice moderniste în pictura națională din secolul XX*, in: Dialogica, revista de studii culturale și literatură, nr. 2, 2021, p. 69-83.

din mitologie, legende, religie, precum cercul, pătratul, crucea¹⁴. Decorativismul obiectelor pictorului sunt difuze grație multiplelor nuanțări. Victor Hristov se apropie de stilizarea decorativă, sugerată de petele de culoare și de gama cromatică vie. Petru Severin realizează numeroase tablouri cu secvențe ale vechiului Chișinău, utilizând linia pentru evidențierea edificiilor, care e un procedeu cezannean de factură impresionistă. Artiștii plastici Iraida Ciobanu, Florentin Leancă dau prioritate scoarțelor și ceramicii basarabene. În lucrările lor, se întâlnește motivul călărăului, pomului vieții, al păsărilor etc.

La mijlocul anilor '90, odată cu fondarea Centrului Soros pentru Artă Contemporană KSA:K, evoluează și genul de artă *performance*, care este reprezentată de Ștefan Sadovnicov, Igor Scerbiņa, Pavel Braila, Lilia Dragnev, Lucia Macari, Alexandru Șchiopu, Mark Verlan, Alexandr Zaičin, Veaceslav Druta¹⁵ ș.a.

Numeroși artiști plastici din republică, precum Ludmila Șevcenco, Virgil Tecuci, Valeriu Vânăgă, Eric Perjovschi ș.a. pledează pentru intercalarea diferitor genuri de artă. Mulți artiști plastici migrează din genul graficii sau al artelor decorative spre pictură, obținând efecte noi. Este vorba de Vasile Cojocaru, V. Cuzmenco, Maria Saca-Răcilă, Elena Bontea, Galina Cantor-Molotov, Irina Șuh, Vasile Grama, Andrei Negură, N. Poian-Ciornaia, Vasile Ivanciuc, Elena Samburic, Ecaterina Ajder, Elvira Cemortan-Voloșin, Florentin Leancă, I. Lupu, Alina Lupu-Leancă, Inga Edu-Tomaș ș.a. Artiștii plastici care au activat în perioada cuprinsă între deceniul al nouălea al secolului trecut și primele două decenii ale secolului al XXI-lea se află în permanență în căutarea propriei identități artistice. Perioada se caracterizează prin experimentări, combinații de tehnici diferite ș.a. Cu toate că pun accent pe inovații de ordin tehnologic, artiștii plastici sunt preocupați primordial de conceptul lucrării. Deschiderea hotarelor și accesibilitatea rețelelor sociale le-a dat pictorilor posibilitatea de a analiza piața mondială din domeniu. Apropiindu-se de aceasta în dorința de a se integra, pictorii din Republica Moldova își mențin, totuși, coloritul național și identitatea.

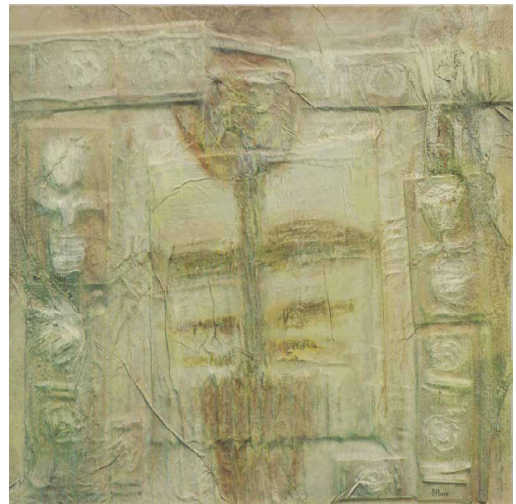
Iurie Baba, *Red theme*, 1997, batic

¹⁴ L. Toma, *Procesul artistic în Republica Moldova. Pictură. Sculptură. Grafică (1940–2000)*, p. 163.

¹⁵ <http://www.art.md/> (accesat 20.07.2021).

Octavian Romanescu, *Metafora sufletului*, 2014, porțelan, metal, lemn, tehnică mixtă

Virgil Tecuci, *Ancestrală I*, 2014, sticlă, șamotă, tehnică mixtă

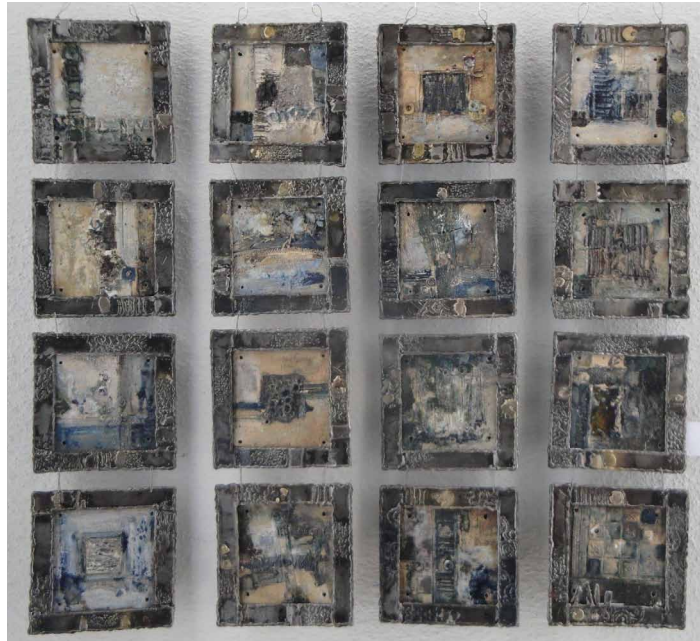
Ecaterina Peicev, *Fereastra*, 2012, piele, pigmenți, tehnică mixtă

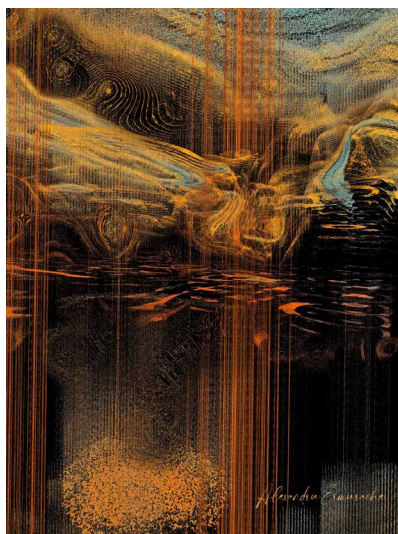
Ludmila Șevcenco, *Scoată*, 2014, pâslă, lână

Ioan Grecu, *De ce nu*, 1996, bronz, marmură

Eric Perjovschi, *16 dorințe*, 2018, ceramică, metal, argilă, tehnică mixtă

Alexandru Ermurache, *Revelații*, 2020, grafică digitală

Victor Bahcevan, *Sunet*, 1996

Iurie Lupu, *Pluta meduzei*, 2017, ulei, pânză, metal

Petru Severin, *Spre toamnă*, 2004, carton presat, temperă

Mark Verlan, *Valichinștein și Marioka la plimbare în împrejurimile Chișinăului, în compania câinilor*, 2005

Dumitru Bolboceanu, *Peisaj*, 2018

Eudochia Robu, *Îngerul cu cireșe albe*, 2018 (N. Procop, *Pictura sacră a Eudochiei Robu*, in: *Dialogica*, revista de studii culturale și literatură, nr. 1, 2020, p. 69-83)